

таких обставин клопотання є передчасним, а тому у його задоволенні слід відмовити» [2].

В той же час навіть за наявності такої згоди суди все одно мають бути додатково впевненими в тому, що особа, яка звільняється від кримінальної відповідальності, розуміє наслідки такого звільнення. В цілому ми повністю підтримуємо такий підхід, адже хоча прокурор разом з клопотанням про звільнення особи від кримінальної відповідальності і може надати письмову згоду на таке звільнення, проте саме суд приймає рішення про звільнення від кримінальної відповідальності, а отже він зобов'язаний додатково переконатися у тому, що така особа не просто формально погоджується на звільнення від кримінальної відповідальності, але і повністю розуміє наслідки такого звільнення для самої себе.

Література:

1. Кримінальний процесуальний кодекс України. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2013, № 9-10, № 11-12, № 13, ст.88. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>

2. Ухвала Глухівського міськрайонного суду Сумської області від 12.12.2023, справа № 1/576/1/23. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/115562394>

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-493-1-73>

EUROPEAN RESEARCH AREA AS A DIMENSION OF SCIENTIFIC ACTIVITY IN THE LAW OF THE EUROPEAN UNION

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСЛІДНИЦЬКИЙ ПРОСТІР ЯК ВИМІР НАУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ПРАВІ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Tytska Ya. O.

*PhD in Law,
Associate Professor at the Department
of State and Legal Disciplines,
Faculty of Law and Economics,
International Humanitarian University,
Odessa, Ukraine*

Тицька Я. О.

*кандидат юридичних наук,
доцент кафедри державно-правових
дисциплін
факультету права та економіки,
Міжнародний гуманітарний
університет
м. Одеса, Україна*

Система права ЄС ґрунтується на установчих договорах; ці обидві фундаментальні угоди підіймають аспекти наукової діяльності, але у дещо різному форматі. Договір про ЄС згадує про науку лаконічно, у

ч. 3 ст. 3, де констатується, що Союз сприяє «науково-технічному прогресові» (англ. «scientific and technological advance») [1]; це серед іншого можна пояснити тим, що наукова діяльність не віднесена ані до виключної, ані до комплементарної компетенції ЄС.

Норми Договору про функціонування ЄС згадують про науку як у контексті потреби спираючись на наукові досягнення, так й стосовно компетенції ЄС у сфері наукових досліджень. Так, у ст. 114 Договору про функціонування ЄС пропозиції Єврокомісії до Європарламенту та Ради ЄС щодо здоров'я, безпеки, охорони довкілля та захисту прав споживачів, у вимірі внутрішнього ринку ЄС, мають бути з «урахуванням, зокрема, будь-яких нових досягнень, що ґрунтуються на наукових фактах» [2]. Крім цього, відповідно до ст. 191 Договору про функціонування ЄС, підготовка політики Союзу щодо довкілля ЄС має враховувати «існуючі наукові та технічні дані». Та й згідно зі статтею 338 цього Договору діяльність зі складання статистики ЄС має здійснюватися з дотриманням, серед іншого, наукової незалежності [2].

Втім, власне наукову діяльність регулює розділ 19 «Дослідження, технічний розвиток і космос» Договору про функціонування ЄС; відповідно до його ст. 179 Євросоюз «має своєю ціллю зміцнення наукової та технічної бази шляхом формування Європейського дослідницького простору (ЄДП), в якому дослідники, наукові знання та технології вільно переміщуються, та його заохочення до перетворення на більш конкурентоспроможний, зокрема у сфері промисловості, водночас сприяючи всій дослідницькій діяльності, що вважається необхідною», на підставі інших частин угод про компетенції ЄС [2].

Для досягнення цих завдань у ст. 180 цього Договору Євросоюз приписано сприяння співпраці з третіми країнами та міжнародними організаціями у сфері досліджень, технічного розвитку та демонстрації на рівні ЄС. При цьому у ст. 181 додається про потребу узгодження національних політик з політикою ЄС щодо дослідницької діяльності, а у ст. 182 передбачене створення багаторічної рамкової програми, що цілі у сфері науки та техніки [2]. Формат саме програми обране не випадково, оскільки ЄС «встановлює загальну максимальну суму та докладні правила фінансової участі ЄС в рамковій програмі та відповідні частки в кожній з передбачених дій». Крім такого роду програм, Європарламент та Рада ЄС можуть «встановлювати заходи, потрібні для втілення ЄДП» та «приймати рішення щодо додаткових програм, що залучають лише деякі держави-члени, які фінансують ці програми з урахуванням можливої участі ЄС» [2].

Виключне значення мають й приписи Хартії основних прав ЄС, яка у ст. 13 «Свобода мистецтва та науки» констатує, що мистецтво та наукові дослідження «вільні від обмежень», та що «слід поважати

академічну свободу». Крім того у преамбулі цей документ констатує що «з огляду на зміни у суспільстві соціальний поступ та науковий і технологічний розвиток необхідно посилити захист основоположних прав, зробивши їх більш чітко вираженими» [3].

Щодо ЄДП варто навести міркування Єврокомісії, відповідно до яких після включення Лісабонським договором описаних вище положень до Договору про функціонування ЄС, та після набуття ними чинності у 2007 році Єврокомісія розробила Дорожню карту ЄДП та національні плани дій ЄДП на 2015-2020 роки, а у 2019 році ЄДП було оновлене шляхом схвалення Пакту про дослідження та інновації в Європі та висновків Ради ЄС щодо майбутнього управління ЄДП Радою, відповідно до першого Політичного плану ЄДП на 2022-2025 роки [4].

Власне ЄДП було формалізоване Резолюцією Ради ЄС від 15 червня 2000 р. 2000/C205/01, яка пропонувала Єврокомісії представити подальші пропозиції з тем, які охоплюються ЄДП [5]. Далі щодо цього питання було схвалене Висновки Ради ЄС від 11 грудня 2012 р. де Рада ЄС декларувала, що «відкрита конкуренція на національному рівні має вирішальне значення для отримання максимальної віддачі від державних коштів, вкладених у дослідження» [5].

Дорожня карта ЄДП на 2015-2020 роки, детермінувалася Єврокомісією як «живий документ, який дає керівництво державам-членам у структуруванні впровадження ЄДП на національному рівні і не є самоціллю»; декларувалося, що «він буде регулярно оновлюватися, адаптуватися та покращуватися» [6].

Варто додати, що у травні 2010 року Рада ЄС у своїх висновках розпочала шість ініціатив у форматі розвитку ЄДП [7]. У жовтні 2010 року Рада ЄС прийняла ще три спільні програми на розвиток ЄДП, а саме ініціативи «Сільське господарство, продовольча безпека та зміна клімату», «Культурна спадщина та глобальні зміни – новий виклик для Європи» та «Здорове харчування для здорового життя» [8]. Власне Пакт про дослідження та інновації в Європі був схвалений рекомендацією Ради ЄС 2021/2122 від 26 листопада 2021 р. [9]. У цьому Пакті, який конкретизує позицію ЄС щодо ЄДП, деклароване, що «за останні два десятиліття впровадження ЄДП сприяло деяким значним досягненням у таких сферах, як дослідницькі інфраструктури, відкрита наука, транснаціональне та міжнародне співробітництво, гендерний баланс у науково-дослідницькій діяльності, спільне програмування, дослідницька кар'єра та мобільність дослідників, а також щодо структурних реформ».

Серед іншого Пакт описує цінності та принципи досліджень та інновацій в ЄС та підкреслює, що стосовно етики та чесності науково-

дослідних робіт вони мають проводитися «без надмірного втручання» та наголошує на відповідальності держав ЄС за «захист дослідників від упереджень і методологічних скорочень, а також протидію поширенню псевдонауки та дезінформації» [10].

Пакт також встановлює пріоритетні напрямки спільних дій в Євросоюзі щодо наукової діяльності; у цьому контексті для поглиблення функціонуючого внутрішнього ринку знань ЄС він приписує домагатися запровадження відкритого доступу до наукових публікацій і даних досліджень, їх багатомовності та «подальшого розвитку та інтеграції базової цифрової інфраструктури та послуг» у науковій сфері [10].

У січні 2024 року Єврокомісія запустила «нову Платформу політики ЄДП, як спеціалізований універсальний центр, що надає повний огляд поточної політики, діяльності та досягнень ЄДП», ця Політична платформа стала є частиною нової структури управління ЄДП та Пакту про дослідження та інновації; вона має надавати актуальну інформацію про стан реалізації Політики ЄДП та про спільні дії структур ЄС у цьому напрямі [11]. У вимірі ЄДП має суттєве значення й нова Біла книга ЄС з розширення підтримки науково-дослідної діяльності з використанням технологій з потенціалом подвійного призначення [12].

Таким чином право ЄС робить істотний вплив на розвиток міжнародних стандартів наукової діяльності; попре відсутність у ЄС імперативної наднаціональної компетенції у сфері науки, формування субсидіарних механізмів фінансування та підтримки наукової діяльності привело до формування сталих інституцій та механізмів ЄДП, що, відповідно, призвело до істотної еволюції стандартів наукової діяльності. Насамперед це стосується наукової етики, мультикультуралізму та недискримінації, трансформації поглядів на транснаціональні дослідження та формування сталого режиму фінансування та оцінки наукових проектів.

Література:

1. Consolidated version of the Treaty on European Union. Official Journal of the European Union C 326/15. *EU*. URL: https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:2bf140bf-a3f8-4ab2-b506-fd71826e6da6.0023.02/DOC_1&format=PDF

2. Consolidated version of the Treaty on the Functioning of the European Union. Official EN Journal of the European Union C 326/47. *EU*. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:12012E/TXT>

3. Charter of Fundamental Rights of the European Union. Official Journal of the European Communities C 364/1. *EU*. URL: https://www.europarl.europa.eu/charter/pdf/text_en.pdf

4. European Commission, Directorate-General for Research and Innovation, The European Research Area, Publications Office of the European Union, 2024, *EU*. URL: <https://data.europa.eu/doi/10.2777/113933>

5. Council Resolution of 15 June 2000 on establishing a European area of research and innovation (2000/C 205/01). *EU*. URL: [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/?uri=CELEX:32000Y0719\(01\)](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/?uri=CELEX:32000Y0719(01))

6. Competitiveness Council Conclusions on “A reinforced European research area partnership for excellence and growth” of 11 December 2012. *EU*. URL: http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/intm/134168.pdf

7. European Research Area (ERA) Roadmap 2015-2020. *EU*. URL: <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-1208-2015-INIT/en/pdf>

8. Council conclusions concerning various issues related to the development of the European Research Area (ERA), 28 May 2010 10246/10. *EU*. URL: <http://register.consilium.europa.eu/doc/srv?l=EN&f=ST%2010246%202010%20INIT>

9. Council conclusions on the launching of joint programming initiatives on 'Agriculture, food security and climate change', 'Cultural Heritage and Global Change: a new challenge for Europe', and 'A healthy diet for a healthy life's, 14 October 2010 (14976/10). *EU*. URL: <http://register.consilium.europa.eu/doc/srv?l=EN&f=ST%2014976%202010%20INIT>

10. Council Recommendation (EU) 2021/2122 of 26 November 2021 on a Pact for Research and Innovation in Europe. *EU*. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32021H2122>

11. Launch of the European Research Area Policy Platform: a new gateway for the ERA. Directorate-General for Research and Innovation, 22 January 2024. *Research and innovation*. URL: https://research-and-innovation.ec.europa.eu/news/all-research-and-innovation-news/launch-european-research-area-policy-platform-new-gateway-era-2024-01-22_en

12. White Paper on Enhancing R&D Support Involving Technologies with Dual-Use Potential, 24 January, 2024 Factsheet. Economic Security package. *Research and innovation*. URL: https://research-and-innovation.ec.europa.eu/document/download/51ac80d3-6917-44cc-8f57-276210489eb8_en?filename=ec_rtd_white-paper-dual-use-potential-fs.pdf